

63.3(4Чкр3)

1715

ГАЛИЧИНА

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ І КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЙ
КРАЄЗНАВЧИЙ ЧАСОПИС

1909 – 1959

До 100-річчя від дня народження
Степана Бандери

15/16
2009

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Інститут історії і політології

ГАЛИЧИНА

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ
І КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНІЙ КРАЄЗНАВЧИЙ ЧАСОПИС

До 100-річчя від дня народження Степана Бандери

15–16'2009

НБ ПНУС

749828

Івано-Франківськ

12. ДАРО. – Ф. 30, оп. 20, спр. 841, арк. 48.
13. Коваль Р. Трагедія отамана Волинця / Р. Коваль, К. Завалюк. – К., 2002. – С. 18.
14. Юзевський Генрик. Замість щоденника / Генрик Юзевський // Роде наш красний... “Волинь у долях краян і людських документах”. – Луцьк, 1996. – С. 196.
15. Сивіцький М. Записки сірого волиняка / М. Сивіцький. – Львів, 1996. – С. 64.
16. ДАВО. – Ф. 198, оп. 1, спр. 7.
17. ДАВО. – Ф. 198, оп. 1, спр. 5, арк. 1–12.
18. Давидюк Р. П. Петро Певний і Волинське українське об'єднання / Р. П. Давидюк // Роде наш красний... Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1996. – Т. 2. – С. 268–271.
19. ДАРО. – Ф. 33, оп. 2, спр. 2454, арк. 3.
20. Кучерепа М. Волинське українське об'єднання (1931–1939 рр.) / М. Кучерепа, Р. Давидюк. – Луцьк, 2001. – 419 с.
21. До українського громадянства Волині // Українська Нива. – 1933. – Ч. 38–39 (399–400). – 9 листопада. – С. 1.
22. Кучерепа М. Волинське українське об'єднання (1931–1939 рр.) / М. Кучерепа, Р. Давидюк. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – С. 118.
23. До українського громадянства Волині // Українська Нива. – 1933. – Ч. 38–39 (399–400). – 9 листопада. – С. 1.
24. Нова доба. – 1936. – 28 червня.
25. ДАВО. – Ф. 36, оп. 13 а, спр. 785, арк. 3.
26. Українська Нива. – 1936. – 14 червня. – № 1. – С. 1.
27. Кучерепа М. Волинське українське об'єднання (1931–1939 рр.) / М. Кучерепа, Р. Давидюк. – Луцьк, 2001. – С. 371.
28. Wiadomości Ukrainskie. – 1936. – 14. XII.
29. ДАРО. – Ф. 479, оп. 1, од. зб. 7, арк. 1–2.
30. ДАРО. – Ф. 33, оп. 2, спр. 2454, арк. 3.
31. Там само. – Арк. 4.
32. Волинське слово. – 1939. – 19 січня. – № 3. – С. 2.
33. Wiszka E. Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939 / E. Wiszka. – Toruń, 2004. – С. 582.
34. ДАРО. – Ф. 30, оп. 20, спр. 841, арк. 9–10.
35. Там само. – Арк. 41–48.
36. ДАВО. – Ф. 198, оп. 1, спр. 12, арк. 24.
37. Kolańczuk A. Nekropolie i groby uczestników ukraińskich walk niepodległościowych w latach 1917–1921 / A. Kolańczuk. – Przemysł, 2003. – С. 265–266.
38. ДАВО. – Ф. 45, оп. 1, спр. 1036, арк. 3.
39. ДАВО. – Ф. 198, оп. 1, спр. 11, арк. 29–34.
40. Дмитрук В. Генерал-хорунжий армії УНР О. Алмазов / Дмитрук В. // Вони боролися за волю України / В. Дмитрук. – Луцьк, 2004. – С. 245–249.

The scientific article researches the role and place of the representatives of Naddniprovska immigration, in the past the supporters of Symon Petlyura, in arranging cooperation with polish authorities on the territory of Volyn' district. It investigates their political views, practical actions, increase of activities in the time of “Volynian experiment” of Henrik Yuzevskiy.

Key words: *political immigration, Ukrainian Central Committee, Ukrainian national party, Volynian Ukrainian Union, Ukrainian-Polish understanding.*

УДК 94 (477)

ББК 63.3 (4 Укр)

Людмила ДРОГОМИРЕЦЬКА

ЕКОНОМІЧНІ ПОГЛЯДИ СТЕПАНА БАНДЕРИ

На основі аналізу праць С.Бандери авторка прослідкувала еволюцію його поглядів щодо визначення основних напрямів економічного розвитку майбутньої Української держави. Наголошується, що С.Бандера вважав національну економіку підґрунтям справжнього політичного суверенітету незалежної України.

Ключові слова: *економічні процеси, національна економіка, Організація українських націоналістів, економічний розвиток, Українська держава.*

Серед численних наукових праць, присвячених висвітленню громадсько-політичної й державотворчої діяльності Степана Бандери, небагато знайдеться тих, які висвітлювали б його економічні погляди. Причиною цього відомий львівський учений С.Злупко, автор чи не єдиної статті, в якій знайшла відображення дана проблема, вважав те, що С.Бандера не писав економічних трактатів, не займався економічним аналізом¹.

Проте аналіз ідеологічно-теоретичних праць С.Бандери свідчить, що як один із керівників національно-визвольної боротьби українського народу, він, безперечно, мав своє бачення щодо перспективи розгортання економічних процесів в Україні. Потреба дати об'єктивну й цілісну оцінку світоглядних принципів С.Бандери, а також необхідність з'ясувати його внесок у розвиток української економічної думки визначили актуальність порушеної нами проблеми.

Національно-політична свідомість С.Бандери формувалася із самого дитинства. В автобіографії він згадував, що свої дитячі роки провів у “атмосфері українського патріотизму та живих національно-культурних, політичних і суспільних зацікавлень”. Частими гостями в батьківському домі були активні учасники українського національного життя Галичини: один із засновників “Маслосоюзу” та “Сільського Господаря” Павло Глодзінський, посол до Віденського парламенту Ярослав Весоловський та ін. Батько Степана, греко-католицький священник Андрій Бандера, в час проголошення Західноукраїнської Народної Республіки був членом Української національної ради в Станіславові та брав активну участь у формуванні державного життя на Калушині². “Особливий вплив на кристалізацію моєї національно-політичної свідомості, – писав С.Бандера, – мали величні святкування і загальне одушевлення злуки ЗУНР з Українською Народною Республікою в одну державу в січні 1919 р.”³.

Юнацькі роки С.Бандери проходили в той час, коли на західноукраїнських землях розгортався український кооперативний рух із метою піднесення господарської культури села активно діяло товариство “Сільський господар”, велася широка пропаганда суспільної агрономії тощо. Під впливом цих процесів відбувалося формування першооснов економічного світогляду юнака. Після закінчення у 1927 р. Стрийської гімназії він мав намір продовжити навчання в Українській господарській академії в Подєбрадах. Проте польська поліція не видала Степану закордонного паспорта. “Того ж року я залишився в батьківському домі, – згадував він, – займаючись господарством та культурно-освітньою працею в рідному селі (працював у читальні “Просвіти”, провадив театральну-аматорський гурток і хор, заснував руханкове товариство “Луг” та належав до основників кооперативу)”⁴.

Участь у діяльності громадських організацій переконувала в необхідності здобуття фахової економічної освіти. Тому в 1928 р. С.Бандера став слухачем агрономічного відділу Львівської політехнічної школи. Навчання юнак поєднував із громадською працею: був членом українського товариства студентів Політехніки “Основа” та членом правління гуртка студентів-рільників, деякий час працював у товаристві “Сільський Господар”⁵. Знання і досвід, здобуті в студентські роки, допомагали С.Бандері засвоїти демократичні та морально-етичні засади в поглядах на економічні процеси, події та явища, усвідомити, що українському народу притаманні риси колективізму та взаємодопомоги, і що тільки спільними зусиллями всіх українців можна домогтися покращення умов життя українського народу.

Але найбільше енергії уже в студентські роки С.Бандера вкладав у революційну, національно-визвольну діяльність. 1928 р. він став членом Української військової організації (УВО). Після створення у 1929 р. Організації українських націоналістів був прийнятий до її складу, спочатку займався розповсюдженням підпільної націоналістичної літератури, у 1931 р. очолив референтуру пропаганди в крайовій ексекутиві, а вже 1932 р. виконував обов'язки заступника крайового провідника ОУН. Кожним своїм учинком С.Бандера доводив вірність ідеалам націоналізму, проявляючи водночас неабиякі організаторські здібності. У червні 1933 р. на конференції центрального керівництва Організації його було призначено Крайовим провідником ОУН⁶.

Як керманіч ОУН, С.Бандера мужньо стояв на позиціях боротьби проти всіх окупантів: і Польщі, і нацистської Німеччини, і СРСР, які, на його погляд, нічим не відрізнялись між

собою, бо були ворожими для України. Власне сферою діяльності, в якій С.Бандера сказав нове слово в розвитку ОУН, була ідеологічно-організаційна робота. Аналіз теоретичних праць С.Бандери засвідчує, що він демонстрував уміння бачити наскрізь, яким чином структура, утворена із самих людей, проектується на суспільство, як її поєднати з такими ж ланками, щоб отримати потрібний результат – готовність народу до боротьби за незалежну Україну. І що, на нашу думку, було найважливішим, він умів визначити основні завдання національно-визвольної боротьби українців відповідно до конкретних історичних умов.

Економічна програма ОУН у міжвоєнні десятиліття базувалася на принципах, сформульованих у 1929 р. Зокрема, ОУН переконливо стверджувала, що буде прагнути до “розбудови всіх галузей народного господарства”, а зокрема “дбати про розвиток сільсько-господарської виробності шляхом підтримання середнього селянського господарства, сільсько-господарської кооперації і промисловості”⁷.

ОУН представляла себе як домінуючу силу українського суспільного життя, наголошувала на важливості формування національної солідарності й опори на “свої власні сили”. Майбутнє незалежної соборної Української держави в загальних рисах уявлялося націоналістам в основному як аграрне, що буде спиратися на співпрацю між державою, кооперацією та приватним капіталом. Одним із шляхів успішної розбудови національної економіки ОУН вважала кооперацію й визнавала необхідність проведення державою такої економічної політики, яка “створить найкращі можливості розвитку для всіх форм національної кооперації”, і, зокрема “буде підтримувати розвиток сільсько-господарської кооперації”, “сприяти розвитку сільсько-господарської промисловості в формах виробничої кооперації”, “подбає про організацію виробничої та збутової ремісничої кооперації, підпираючи ремісництво в межах, що відповідають сучасному характерові продукції та ринків”, “торговельні операції, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, будуть розподілені між приватним капіталом, кооперацією і державою”⁸.

Принцип “опори на власні сили”, якого дотримувалася у своїй діяльності ОУН, і клич кооператорів “свій до свого по своє” допомогли знайти порозуміння керівникам української кооперації та лідерам національно-визвольного руху й завдяки цьому організувати масштабну антимонопольну акцію, яку ОУН провела під керівництвом С.Бандери у 1933 р. у відповідь на введення державної монополії на тютюнові вироби та алкоголь, ОУН виступила з відозвою до українців: перестати вживати спиртні напої і тютюн, оскільки їх виробництво та продаж контролювала польська влада. Українські кооперативи перестали викуповувати патенти на торгівлю тютюном, ОУН вела боротьбу з курінням і пияцтвом серед своїх членів, а на громадськість впливала через легальні товариства “Просвіту” й “Відродження”. Як результат, державному бюджетові Польщі було завдано значних збитків⁹.

С.Бандера був переконаний у тому, що тільки вкрай несприятливі для українського народу історичні обставини не дозволили реалізувати ідею створення самостійної соборної Української держави у міжвоєнні десятиліття та в роки Другої світової війни. Продовження національно-визвольної боротьби українського народу в післявоєнний час він вважав неминучою та необхідною умовою подальшого розвитку української нації. “Нема чого зупинятися над питанням, чи вона (боротьба. – Л.Д.) є можливою, – писав він, – тільки відразу треба шукати відповідних доріг і способів для її успішного ведення”¹⁰.

Кінцевою метою діяльності ОУН її очільник уважав “визволення України, повалення стану поневолення України більшовицькою Росією, відбудову Самостійної Української Держави на українській етнографічній території, знищення російського імперіалізму, розподіл ССРСР на самостійні національні держави всіх поневолених Москвою народів”¹¹.

Для досягнення цієї мети, твердив С.Бандера, потрібно було, щоби в національно-визвольній боротьбі брали участь не одиниці, а маси, і щоб ці маси мали ідейне переконання в потребі існування Української держави. У праці “Значення широких мас та їх охоплення” він писав: “Наша внутрішньополітична праця скерована на те, щоб дослівно охопити весь загаль громадянства, щоб дійти до кожного українця, як причетного, так і непричетного до загального громадянського життя”. Там же Бандера застерігав: “Отже, якщо ми не охопимо мас, то вони

частинно підуть не з нами чи частинно проти нас та великою мірою здеморалізуються. А ми потребуємо мас у нашій політичній боротьбі”¹².

Щоби сформулювати політичний світогляд українців у дусі ідей націоналізму, тобто завоювати маси, твердив С.Бандера, їх необхідно було “опанувати своїми ідеями”. Саме цьому завданню він присвятив свою діяльність, перебуваючи в еміграції.

Організувати національно-визвольну боротьбу українського народу, розпалити вогнище української національної революції С.Бандера вирішив шляхом формування в українців непереможного прагнення “до національної незалежності й особистої свободи, до кращих умов життя і свободного розвитку в усіх ділянках”¹³. Тому багато уваги у своїх післявоєнних теоретичних працях, що увійшли до збірки під назвою “Перспективи національної революції”, він приділяв існуючій у СРСР системі політичних і економічних відносин.

С.Бандера переконував, що тоталітарна система має на меті деморалізувати, денационалізувати та врешті-решт знищити поневолений український народ, щоб унеможливити його згуртування під прапором власної національної ідеї задля здобуття незалежності. Свої суспільно-економічні погляди він порівняно повно виклав у праці “До засад нашої визвольної політики”. Московсько-більшовицький імперіалізм, на думку С.Бандери, “прямує до панування над усім світом і з тією метою поневолює, визискує і нівечить народи та людину”, тому українська національна революція – це “боротьба проти режиму і тиранії більшовицько-комуністичної партії, що з жадоби необмеженої самовільної влади і своїх користей обернула в невірників та найбільших жебраків маси поневолених народів; це боротьба за оборону самого існування волі й розвитку всіх народів, поневолюваних більшовизмом, і за оборону людського, вільного і гідного життя народніх мас та кожної людини”¹⁴.

Економічну політику радянського уряду С. Бандера характеризував як “цілком протилежну прагненням і життєвим потребам українського народу” та протиставляв їй “основні правди” націоналістичних ідей. “Український націоналізм, – переконував С.Бандера, – має свій уклад позитивних вартостей, які визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках”. Ідею “гідності й пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи” С.Бандера вважав діаметрально протилежною до “більшовицької тиранії, уярмлення і визискування людини, топтання її гідності, нівечення свободи”, а ідею “позитивної, творчої ролі держави, яка має обороняти, організувати і сприяти вільному життю і розвитку культурного поступу та господарського добробуту народу й людини” протиставляв “більшовицькій системі гноблення, визиску і нівечення людини та народніх мас державою”¹⁵.

Націоналістичну ідеологію він уважав дієвою зброєю у боротьбі проти тоталітарної системи. “З одного боку, – писав він, – доказуємо фальшивість, непослідовність і суперечність комуністичних тез і засад із законами життя, а зокрема з природою і життєвим наставленням української людини й українського народу; з другого боку – протиставляємо їм засади і мету українського націоналістичного руху”¹⁶.

Центральне місце в економічній програмі Степана Бандери займає ідея особистої та господарської свободи людини. “Удержавлення цілого життя, в першу чергу господарського, – писав він, – створює такий стан, що режим безпосередньо володіє всіма засобами до життя, а громадянин, позбавлений їх і всякої можливості самостійної діяльності і прожитку, постійно живе “на ласці” і на голодовій пайці від держави, а за найменшу спробу неслухняності його позбавляють змоги жити”. Радянська тоталітарна система, на думку С.Бандери, не була зацікавлена в розвитку творчої господарської ініціативи пересічного громадянина, тому що ставила собі за мету “звести людину до ролі невірника, який, опанований лише журбою, як би то не втратити мінімальних засобів прожитку, що їх він може одержати тільки через підкорення режимові, буде в усьому слухняним знаряддям”¹⁷.

“Український народ матиме змогу вільно жити й розвиватися тільки тоді, – переконував С.Бандера у своєму зверненні “Слово до українських націоналістів-революціонерів за кордоном”, – коли визволиться з гніту й визиску російсько-більшовицького імперіалізму, коли позбудеться всякого поневолення і стане сам господарем на своїй землі, в Самостійній Соборній Українській Державі”¹⁸.

Суттєвий наголос у працях С.Бандери ставився на необхідності спільної боротьби всіх поневолених “московсько-большевицьким імперіялізмом народів”. “Єдиний шлях до визволення, – писав він у своїй праці “Плянність революційної боротьби в краю”, – це національно-визвольна протибольшевицька революція цілого українського народу, в спільному фронті з іншими народами, поневоленими большевизмом”¹⁹.

Створюючи соціалістичну систему під прикриттям взаємної співпраці соціалістичних країн, радянське керівництво, на думку С.Бандери, проводило “щораз сильнішу централізацію з панівним становищем Москви”, мотивуючи свою політику бажанням допомогти країнам, що стали на шлях соціалістичного розвитку, “розвивати їх промисел у протилежність до засад капіталістичної економічної політики”. “Насправді ж, – переконував він, – Москва старається таким способом якнайбільше використати господарські спроможності васальних країн, розкладаючи поміж них часткові завдання своїх господарських плянів. Рівночасно вона хоче цілковито узалежнити ці країни під економічним оглядом від себе, позбавляючи їхнє господарство змоги самостійно розвиватися й існувати без функційного пов’язання з нею і з цілим большевицьким бльоком”²⁰.

Ті ж самі засади господарського централізму, повного господарського узалежнення, зауважував С.Бандера, використовувало керівництво СРСР і стосовно союзних республік, які теоретик ототожнював з “адміністративними експозитурами московської влади, що виконують доручення большевицького центру”²¹.

Уже в 1950-х рр. С.Бандера помітив непропорційність розвитку радянської економіки. “Більшовицька економічна політика, – писав він, – ставить ціле господарство на послуги імперіялістичної експансії, зокрема на непомірне збільшення мілітарного потенціалу СРСР”. “Важку промисловість, – переконував С.Бандера, – на словах трактується як “основу розвитку всіх галузей соціальної економіки, зміцнення обороноздатності батьківщини, поліпшення добробуту народу”, та на ділі для большевиків вирішальним є значення важкої промисловости у піднесенні мілітарного потенціалу, а про поліпшення добробуту народу говориться тільки для пропаганди й декорації”²².

“Але навіть при такому стані, – зауважував він, – Москва боїться надати господарську самостійність республікам”. Реформу управління народним господарством, проведену в період “відлиги”, С.Бандера охарактеризував так: “Москва встановлює пляни, накладає завдання, а республіки мають вже самі розв’язувати питання, як їх виконати і перевиконати”²³.

Антинародна суть радянської економічної системи, на думку С.Бандери, найяскравіше виявилася в аграрній сфері. Сільське господарство, на думку С.Бандери, стало “власністю советської держави” і не було навіть надії на те, що селянин має якесь право бути співгосподарем. “На селі, – зауважував він, – всім кермує наставлений большевиками бюрократичний апарат, а на місці селянина вже навіть не колгоспний, тільки радгоспний кріпак”²⁴.

Читача творів Степана Бандери не може не дивувати глибокий аналіз і розуміння дійсної сутності та наслідків провадження колоніальної господарської політики Москви для майбутнього України. Послідовне, щораз сильніше, тотальне “пов’язування народного господарства України з московським”, на думку С.Бандери, переслідувало далекоюсяжну мету. “Вона (Росія. – Л.Д.), – твердив Степан Бандера, – керується не економічними, а більше політичними раціями, щоб з часом відділення України від Росії було з економічного боку неможливим, чи дуже трудне, щоб господарство України завмирало автоматично, коли Москва спинить кровообіг у відповідних артеріях, чи коли б вони були перервані відділенням України від Москви”²⁵.

Цю думку, висловлену С.Бандерою у 1950 р. у статті “Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс”, відомий українських науковець С.Злупко назвав пророцтвом. Важко не погодитись із цим твердженням. Степан Бандера зумів побачити справжню суть економічної політики Москви, за допомогою якої Україна й інші союзні республіки, на думку С.Бандери, поступово, крок за кроком, приковувались до московської імперії. Метою цієї політики С.Бандера вважав “... щораз сильніше, тотальне пов’язування народного господарства України з московським, ... щоб з часом відділення України від Росії було з економічного боку неможливе, чи дуже трудне”²⁶.

“Вся большевицька економічна політика, – підсумовуючи аналіз радянської системи народного господарства, писав С.Бандера, – спирається на засаді, що советське господарство має служити московсько-комуністичному імперіялізмові, а не людині й народові. Люди й народи стоять у большевиків на службі советського господарства, як один з діючих чинників, як той об’єкт, з яким можна поводитися найбезоглядніше, з якого можна найбільше витискати та його коштом вирівнювати всі недостатки й нестачі інших господарських факторів”²⁷.

Засуджуючи сутність командно-адміністративної системи управління народним господарством, Степан Бандера руйнував самі основи комуністичного режиму. Маючи на меті “побудувати в Українській державі свій власний суспільний лад, відповідно до потреб і бажань усього українського народу, що запевнить українській нації найкращий розвиток, усім громадянам України – всебічну свободу, справедливість і добробут, український націоналізм, – писав С.Бандера, – іде своїми власними шляхами, беручи за підставу і вирішальні критерії: український народ, українську родину, природні дані, життєві умови і потреби України”²⁸.

Таким чином, основою економічного світогляду Степана Бандери була програма українського націоналізму, в основу якої було поставлено принцип вільного економічного розвитку України та перетворення її народу в господаря на власній землі. Розбудову національної економіки С.Бандера вважав підґрунтям справжнього політичного суверенітету незалежної України, тому, як справжній український патріот, був непримиренним і безкомпромисним до тоталітарної системи, що стояла на перешкоді здобуття економічної незалежності України. Цінним у його поглядах на розвиток української економіки є врахування традицій і надбань української економічної думки та вміле поєднання цих традицій із реаліями часу.

¹ Злупко С. Економічні погляди Степана Бандери та економічні проблеми суверенної України // С. Злупко // Визвольний шлях. – 1999. – № 10. – С. 1194.

² Арсенич П. Родина Бандерів : до 90-ліття від дня народження та 40-річчя трагічної смерті провідника ОУН С.Бандери (1900–1959) / П. Арсенич, Т. Федорів. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1998. – С. 35.

³ Бандера С. Мої життєписні дані / С. Бандера // Воля і Батьківщина. – 1999. – Ч. 1 (14/30). – С. 5–7.

⁴ Там само.

⁵ Іванцев І. Степан Бандера – безсмертний символ волі народу / І. Іванцев. – Івано-Франківськ : Плай, 1998. – С. 4.

⁶ Посівнич М. Степан Бандера – провідник / М. Посівнич // Степан Бандера : документи й матеріали (1920–1930 р.) / упоряд. М. Посівнич. – Львів, 2006. – С. 40.

⁷ Від Конгресу Українських Націоналістів // Українська суспільно-політична думка в 20 столітті : документи і матеріали. – Сучасність, 1983. – Т. II. – С. 326.

⁸ Постанови Великого Збору Організації Українських Націоналістів, що відбувся в днях 28.1. до 2.2.1929 р. // ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р. – Бібліотека українського підпільника, 1955. – С. 7–9.

⁹ Посівнич М. Молодість Степана Бандери / М.Посівнич // Степан Бандера : документи й матеріали (1920–1930 р.) / упоряд. М. Посівнич. – Львів : [б. в.], 2006. – С. 12.

¹⁰ Бандера С. Перспективи української національно-визвольної революції / С.Бандера // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_41.htm.

¹¹ Бандера С. Перше інтерв’ю провідника ОУН Степана Бандери з чужинними журналістами / С.Бандера // Перспективи української революції // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_48.htm.

¹² Бандера С. Значення широких мас та їх охоплення: [про тактику політичної роботи серед мас] / С. Бандера // Визвольний шлях. – 1969. – Кн. 10. – С. 1139.

¹³ Бандера С. Можливості докорінних змін на підбольшевицькому обширі / С.Бандера // Перспективи української революції // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_41.htm

¹⁴ Бандера С. До засад нашої визвольної політики / С. Бандера // Визвольний шлях. – 1977. – № 7. – С. 773.

¹⁵ Бандера С. Необхідність національно-визвольної революційної боротьби: [про проблеми національного визволення. Із вступу до праці “Перспективи Української Національної Революції”] / С. Бандера // Визвольний шлях. – 1969. – Кн. 7–8. – С. 772.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Бандера С. До засад нашої визвольної політики / С. Бандера // Визвольний шлях. – 1977. – № 7. – С. 775.

¹⁸ Бандера С. Слово до українців-революціонерів за кордоном / С. Бандера // Перспективи української революції // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_7.htm.

- ¹⁹ Бандера С. Пляновість революційної боротьби в краю / С. Бандера // Перспективи української революції // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_6.htm.
- ²⁰ Бандера С. В національній політиці Хрушов іде слідами Сталіна / С. Бандера // Перспективи української революції // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_29.htm.
- ²¹ Там само.
- ²² Бандера С. Сталінізм Хрушова у внутрішній політиці / С. Бандера // Перспективи української революції // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_30.htm.
- ²³ Там само.
- ²⁴ Там само.
- ²⁵ Бандера С. Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс / С. Бандера // Перспективи української революції // http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective_8.htm.
- ²⁶ Там само.
- ²⁷ Там само.
- ²⁸ Там само.

Having analyzed the works by S. Bandera, the author traced the evolution of his points on determination of the main tendencies of the economic development of the future Ukrainian State. It is emphasized that S. Bandera considered the national economy as the background of the real political sovereignty of the independent Ukraine.

Key words: economic processes, national economy, Organization of Ukrainian Nationalists, economic progress, Ukrainian State.

УДК 94(477.8):336.74“1918-39”
ББК 63.3 (4 Укр) 61

Володимир САГАНЮК

ГРОШОВЕ ГОСПОДАРСТВО У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОЛЬСЬКОГО ПАНУВАННЯ (1918–1939 рр.)

У статті досліджуються особливості формування й розвитку монетно-грошових стосунків та специфіка грошового господарства на західноукраїнських землях у міжвоєнний період (1918–1939 рр.).

Ключові слова: Західна Україна, Польща, грошова реформа, марка, злотий, інфляція, деноніація, світова економічна криза.

Із завершенням Першої світової війни, незважаючи на те, що населенню західного регіону України вдалося проголосити Західно-Українську Народну Республіку, у кінцевому підсумку країни Антанти зуміли посприяти Польщі військовими методами захопити етнічні українські землі Галичини та Волині. У листопаді 1918 р. польські військові формування окупували Перемишль та Львів і витіснили Українську Галицьку армію й уряд ЗУНР на схід. Наприкінці лютого 1919 р. Паризька мирна конференція спрямувала до Галичини військову місію на чолі із французьким генералом С.Бертельмі. Він запропонував демаркаційну лінію, за якою третина Східної Галичини зі Львовом і Бориславом залишалася за Польщею, однак цієї пропозиції не прийняв уряд ЗУНР¹. Згодом, із закінченням польсько-української війни (листопад 1918 – липень 1919 рр.) 18 березня 1921 р. в Ризі було підписано мирний договір, згідно з яким територіальні вимоги Польщі були задоволені: за нею залишалися українські землі аж до рік Збруч та Дністер. Ризький договір став підставою для клопотання Польщі перед міжнародними організаціями щодо визнання прав на Східну Галичину та Волинь. Населення цих територій заперечувало польські претензії. Попри це, 14 березня 1923 р. Рада Послів Ліги Націй ухвалила рішення про визнання Східного кордону Польщі, погодившись тим самим із приналежністю Східної Галичини, Волині, Західної Білорусі і Віленщини до Польської держави².

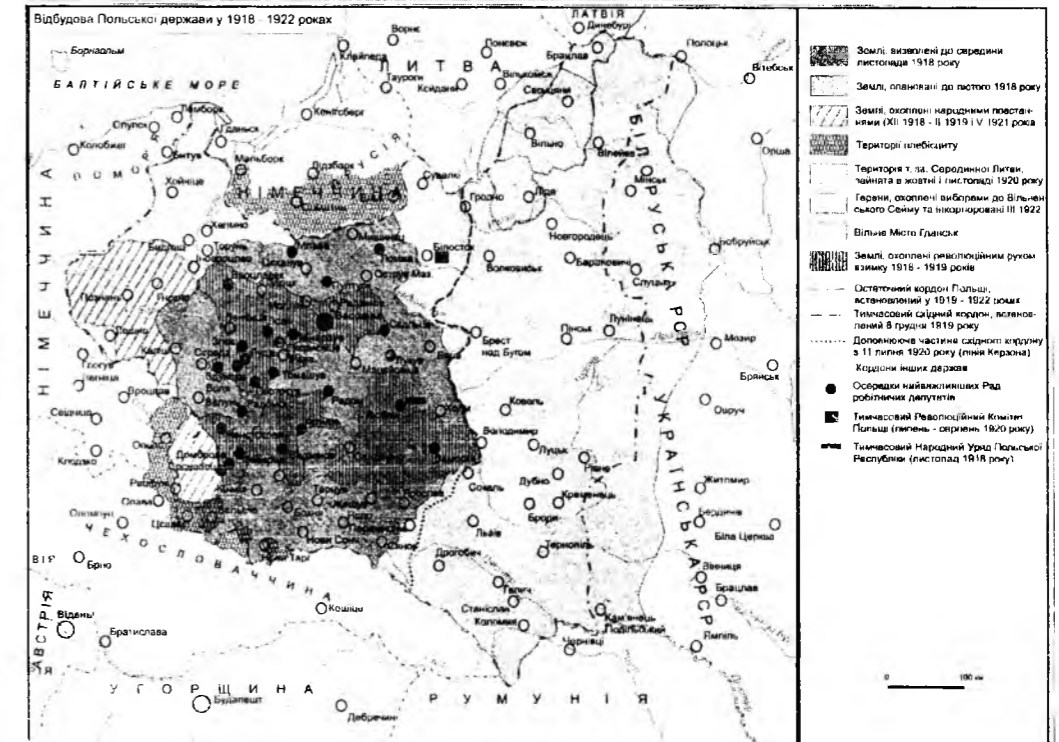
Доля Галичини вирішувалася на конференції Амбасадорів у Парижі, де було ухвалено прилучити її до Польщі з умовою надання їй автономних прав³.

Західні держави 15 березня 1923 р. остаточно визнали інкорпорацію Східної Галичини до Польщі. У світлі міжнародного права вона відтоді становила частину теренів польської держави⁴.

Землі, які увійшли до складу Польщі, різнилися за рівнем економічного розвитку, тому першочерговими завданнями польського керівництва були всебічна їх інтеграція та створення єдиного господарського організму. Потрібно було не просто об'єднати економіки окремих частин, але й “перебудувати їх” з урахуванням потреб країни⁵. Держава мала відігравати активну роль в економіці, впроваджуючи систему регламентації, примусове управління промисловими підприємствами і фінансову монополію.

Після проголошення незалежності Польської держави 11 листопада 1918 р. на її території величезними масами в обігу знаходилися паперові банкноти колишньої Австро-Угорщини, царської Росії, Німеччини, Румунії⁶, українські гривні й карбованці, а також велика кількість місцевих грошових замінників, що випускалися найрізноманітнішими емітентами (органами місцевого самоврядування, національними громадами, приватними особами тощо)⁷.

Західна Україна у складі Польщі

Аж до 1924 р. потужний вплив на економіку країни чинила інфляція. У листопаді 1919 р. було впроваджено уніфіковану грошову одиницю – польську марку, яка замінила різну валюту, що перебувала в обігу. 24 березня 1920 р. розпочався обмін австро-угорських крон, які в травні цього ж року перестали бути законним засобом платежу на землях Галичини. У Міністерстві фінансів було вироблено схеми обміну крон на марки в такій послідовності:

Схема 1

Обмін		Ставка			
у валюті австро-угорській (крони)	у валюті польській (марки)	у кронах		у марках	
		крони	гелери	марки	пфеніги
до 100 крон	до 70 марок	—	10	—	10
понад 100 до 150 крон	понад 70 до 105 марок	—	20	—	20